

29 679

Verslag van de zittingen van de Assemblee van de Interparlementaire Unie

Nr. 9

VERSLAG VAN DE 118E ZITTING

Vastgesteld 10 juni 2008

Inleiding

Van 11 t/m 18 april 2008 is in Kaapstad, Zuid-Afrika, de 118e zitting van de Assemblee van de Interparlementaire Unie (IPU) gehouden. De Nederlandse groep van de IPU heeft naar deze zitting een delegatie afgevaardigd die bestond uit de volgende leden: Atsma (voorzitter van de delegatie en voorzitter van de Nederlandse IPU-groep), Eigeman, Hofstra en Klein Breteler uit de Eerste Kamer en Van Miltenburg, Waalkens en Koopmans uit de Tweede Kamer. Het lid van de Eerste Kamer, de heer Franken, moest wegens omstandigheden van persoonlijke aard van deelname aan de zitting in Kaapstad afzien. De delegatie werd begeleid door B. Nieuwenhuizen, waarnemend griffier Interparlementaire Betrekkingen.

Aan deze 118e zitting van de IPU is door 135 parlementaire delegaties deelgenomen terwijl 37 landen, organisaties en instellingen waarnemers hadden afgevaardigd.

Vorbereidingen van de delegatie in Nederland

Teneinde een beeld te krijgen van de meest aangelegen maatschappelijke, sociaal- economische en politieke vraagstukken in Zuid-Afrika voerde de delegatie op 29 januari 2008 een gesprek met de ambassadeur van de Republiek Zuid-Afrika, mevrouw Hlengiwe Buhle Mkhize. Zij ging daarin allereerst in op de economische ontwikkelingen van haar land, die na 1994 een alsmaar opgaande lijn te zien hebben gegeven: jaarlijks groeide de economie met circa 5%. Parallel daaraan is de afstand tussen arm en rijk verder toegenomen en is het armoedevraagstuk nog steeds groot. In feite bestaan er twee economieën naast elkaar: die van de rijken en die van de armen. Gevreesd moet worden dat de sterk stijgende energie- en voedselprijzen het beheersen en oplossen van het armoedevraagstuk erg zullen bemoeilijken.

Zuid-Afrika probeert het wereldkampioenschap voetbal in 2010 mede te gebruiken als motor van nieuwe economische kansen.

De ongelijkheid binnen de Zuid-Afrikaanse samenleving is niet alleen groot op sociaal-economisch terrein, ook als het gaat om de toegang tot

het onderwijs en de gezondheidszorg is zij nog zeer groot. De HIV-AIDS-epidemie die om zich heen grijpt is daarbij een complicerende factor. Sedert de aanvaarding van een nieuwe en moderne Grondwet in 1996 heeft Zuid-Afrika een bicameraal parlement dat zowel ten aanzien van binnenlandse als van buitenlandse aangelegenheden zeer veel invloed heeft. Daarnaast bestaat in Zuid-Afrika een scala aan mondige en onafhankelijke media.

Sedert 1996 heeft Zuid-Afrika open grenzen. Die keuze heeft zowel positieve als negatieve gevolgen gehad. Positief te waarderen zijn de toestroom van kennis, initiatief en kapitaal waarmee nieuwe economische impulsen aan de economie werden gegeven. De negatieve gevolgen bestonden in een toestroom van berooide mensen uit de buurlanden, de import van HIV/AIDS en een groeiende criminaliteit en xenofobie.

Desgevraagd lichtte de ambassadeur toe dat aan de positie van de vrouwen in Zuid-Afrika veel aandacht wordt besteed, zowel binnen de regering als in het parlement. Terwijl in de politiek enerzijds nog veel macht wordt uitgeoefend door mannen, vindt binnen de twee grootste politieke partijen, het African National Congress (ANC) en de Democratic Alliance (DA) langzaam een verschuiving plaats ten gunste van vrouwen. Dankzij het ANC is een quotaregeling voor de aanstelling van vrouwen in overheidsfuncties van kracht geworden. Op het platteland verlopen de ontwikkelingen op dit terrein dankzij gevestigde tradities duidelijk trager. Met betrekking tot de aanpak van de HIV/AIDS-pandemie wees mevrouw Mkhize erop dat het meest recente beleidsplan van de regering sterker dan vroeger is gericht op preventie. Voorlichting, armoedebestrijding, onderwijs en een betere toegang tot de basisgezondheidszorg gaan in de bestrijding van de epidemie hand in hand. De budgetten voor deze activiteiten stegen van 13 mln Rand in 1994 tot 1,7 mrd Rand in 2007. Op veel plaatsen in het land zijn en worden projecten ter hand genomen in samenwerking met publieke, semi-publieke en private partners uit EU-landen.

De ambassadeur ging voorts in op vragen vanuit de delegatie met betrekking tot de kwaliteit van de lokale democratie en de samenwerking die op dat gebied tussen Nederland (VNG en individuele gemeenten, universiteiten, politieke en opleidingsinstellingen) en Zuid-Afrika bestaat. Bevordering van de participatie van burgers aan lokale democratische instellingen is een van de speerpunten van de regering-MBeki, zo besloot de ambassadeur.

Enkele dagen voor haar vertrek nam de delegatie deel aan een ontmoeting met de vice-President van Zuid-Afrika, mevr. Phumzile Mlambo-Ngcuka.

Tijdens deze ontmoeting werd van gedachten gewisseld over o.a. de aanpak van de HIV/AIDS-pandemie, over de politieke en maatschappelijke gevolgen van de presidentsverkiezingen in Zimbabwe, over de rol van Zuid-Afrika in relatie tot de ontwikkelingen in Zimbabwe en over de vredes- en veiligheidssituatie op het Afrikaanse continent als zodanig.

Na aankomst in Kaapstad ontmoette de delegatie, in de namiddag van zondag 13 april, direct voorafgaande aan de opening van de 118e zitting, de Nederlandse ambassadeur in Zuid-Afrika, mr. R. de Vos en de Consul-Generaal te Kaapstad, mr. R. Bosscher teneinde door hen te worden «gebrieft» over de situatie in Zuid-Afrika en over de wederzijdse betrekkingen tussen Nederland en Zuid-Afrika. Zij wezen de delegatie op de transformatie die Zuid-Afrika heeft doorgemaakt na de afschaffing van de apartheid in 1994 onder leiding van Nelson Mandela en Thabo Mbeki. Sedert dat jaar heeft Zuid-Afrika een proces van verzoening, politieke vernieuwing, economische groei en toenemende stabiliteit en herverdeling van welvaart en kansen doorgemaakt. Het land is aangekomen in een fase waarin het gaat behoren tot de categorie met de hogere

middeninkomens. Tegelijkertijd moet ook worden vastgesteld dat de inkomensverhoudingen nog zeer ongelijk zijn en dat de kloof tussen rijk en arm groeiende is. Opmerkelijk en zorgelijk tegelijk is dat niet zozeer de beschikbaarheid van geld, als wel de organisatie en de structuur van de Zuid-Afrikaanse samenleving en vooral ook het enorme tekort aan geschoolde arbeidskrachten de bestrijding van armoede en de economische ontwikkeling van Zuid-Afrika in de weg zitten. De HIV/AIDS-pandemie verergerd die situatie nog eens doordat op alle niveau's in de samenleving mensen uit werk, gezin en andere sociale verbanden worden weggerukt.

Het Nederlandse samenwerkingsbeleid ten aanzien van Zuid-Afrika is in januari 2008 vastgelegd in een vierjarenprogramma waarin € 145 mln is vrijgemaakt voor bilaterale programma's die zijn gericht op verbreding en verdieping van de wederzijdse betrekkingen. Uitgangspunt van dit programma is dat de samenwerking beide landen voordelen oplevert, innovatief van aard is en de rol van Zuid-Afrika in de regio versterkt. In concreto is het beleid gericht op 4 deelgebieden:

Onderwijs, HIV/AIDS, Good Governance en Economische Ontwikkeling en Scholing. In algemene zin wordt daarnaast veel aandacht en energie gestoken in gezamenlijke projecten die ten doel hebben de culturele banden tussen en de culturele diversiteit van Nederland en Zuid-Afrika te versterken.

Tijdens de briefing werd voorts ingegaan op de actuele situatie rondom het uitblijven van de uitslagen van de presidentsverkiezingen in Zimbabwe, de houding en positiekeuze van de Zuid-Afrikaanse regering ten aanzien van Zimbabwe en de presidentsverkiezingen in Zuid-Afrika zelf in 2009.

De officiële opening van de 118e zitting van de IPU vond plaats in aanwezigheid van de President van de Republiek Zuid-Afrika, de heer Thabo Mbeki en ving aan met een woord van welkom van oud-President Mandela die de deelnemers aan de Conferentie via een videofilm kort toesprak. Daarna volgden welkomstwoorden van mevr. Baleka MBete, Voorzitter van het Huis van Afgevaardigden van Zuid-Afrika, mevr. A.R.Migiro, onder-Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties en mevr. K.Komi, fungerend President van de IPU bij afwezigheid van de heer P.Casini. De President van Zuid-Afrika verklaarde aan het slot van zijn speech de 118e zitting van de IPU voor geopend.

Plenaire vergadering

Als rode draad voor het plenaire debat tijdens deze conferentie gold de politieke, economische en sociale situatie in de wereld gezien vanuit het thema: de terugdringing van de armoedegrenzen. Ter inleiding van dit themadebat voerden twee sprekers het woord. De eerste was Mevr. Yassine Fall, economisch adviseur van het United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), de tweede was de heer Donald Payne, Lid van het Amerikaanse Congres en voorzitter van de sub-committee on Africa and Global Health van het Huis van Afgevaardigden.¹

Op dinsdag 15 april werd de plenaire vergadering in het kader van het gekozen thema toegesproken door ZKH de Prins van Oranje die als gastspreker optrad in zijn hoedanigheid van voorzitter van de United Nations Secretary-General's Advisory Board on Water and Sanitation (UNSGAB). De Prins wees erop dat de IPU, al in 1998, nog voordat de Millennium Development Goals (MDG's) door de VN werden vastgelegd, in een resolutie opriep «to ensure acces to potable water and to develop sustainable strategies for water use, in view of the fact that more than a fifth of the world's population have no acces to safe water and more than half have no proper sanitary facilities». Toen in 2004 duidelijk werd dat ten aanzien van de uitvoering van één van de inmiddels door de VN vastgelegde MDG's – halvering van het aantal mensen dat geen toegang heeft

¹ De beide speeches liggen ter inzage op de griffie Interparlementaire Betrekkingen.

tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen (sanitatie) in 2015 – een forse achterstand dreigde te ontstaan, besloot de Secretaris-Generaal van de VN een speciale adviescommissie in het leven te roepen om de verwezenlijking van de doelstellingen te versnellen. Dat dat nodig is blijkt uit de cijfers: anno 2008 sterven nog iedere dag 7500 mensen als gevolg van een gebrek aan veilig water en goede sanitatie. Terwijl de laatste jaren enerzijds gelukkig wel degelijk concrete resultaten zijn geboekt, in het bijzonder op het Afrikaanse continent, zal het onderwerp water en sanitatie op de lokale, nationale en internationale agenda moeten blijven staan. Want ook als het MDG geheel wordt bereikt, zullen in 2015 nog steeds een miljard mensen geen toegang tot veilig water en sanitatie hebben. De Prins riep de aanwezigen, parlementariërs die daartoe bij uitstek in de gelegenheid zijn, de vraagstukken water en sanitatie op de nationale agenda te houden en concrete maatregelen en voorstellen te blijven aandragen en ontwikkelen.

Prins Willem-Alexander bracht vervolgens twee concrete onderwerpen onder de aandacht van de plenaire vergadering. In de eerste plaats was hij erop dat de nationale parlementen, vaak mede onder druk van de steeds mondiger burgers en media, zich steeds nauwgezet bezighouden met de controle op de uitgaven die hun regeringen besteden aan ontwikkelingssamenwerking. Daar is uiteraard niets verkeerd aan, het in tenslotte hun taak na te gaan wat er gebeurt met het belastinggeld van de burgers. Een neveneffect daarvan is echter dat de ontvangende landen onafgebroken, op diverse momenten en in uiteenlopende formats data moeten verzamelen en leveren ten behoeve van de controle die de donorlanden op hun uitgaven uitvoeren. Elk van die donoren zenden bovendien jaarlijks één of twee missies uit om met eigen ogen te kunnen waarnemen hoe hun geld wordt besteed. Het geld en de energie die hiermee gemoeid zijn gaan ten koste van het doel waarvoor zij bestemd waren, de ontwikkeling van de allerarmsten. Per saldo leidt dit weer tot nog meer kritiek en tot nog meer controle door de parlementen, zo constateerde de Prins, die dat op zichzelf ook wel begrijpelijk achtte omdat wij allen uiteindelijk meer efficiënte en doeltreffende hulp wensen die directe en tastbare resultaten oplevert met zo weinig mogelijk «overhead». De gedachte die de Prins daarom aan de IPU voorlegde was of zij zou kunnen overgaan tot het inrichten van een één-loketsysteem dat enerzijds de parlementen in staat stelt hun wezenlijke, controlerende taken uit te voeren en anderzijds de ontvangende landen de gelegenheid biedt slechts eens per jaar, met gebruikmaking van een universeel format, te rapporteren.

Een tweede onderwerp dat ZKH de Prins van Oranje onder de aandacht van de plenaire IPU-vergadering bracht, betrof de eerder door hem gereleveerde resolutie van de IPU, unaniem aanvaard tijdens de 100e IPU-sessie te Moskou in september 1998. In die resolutie werd het gelijkheidsbeginsel ten aanzien van de toegang tot waterbronnen bevestigd en werd, voor zover het oeverstaten betreft, opgeroepen tot samenwerking ten aanzien van internationale waterlopen, hetzij binnen de eigen landsgrenzen, dan wel op grensoverschrijdend niveau. Juist met dat doel voor ogen aanvaardde de Algemene Vergadering van de VN de United Convention on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses in 1997. Nu, elf jaren later, is deze belangrijke overeenkomst nog steeds niet in werking getreden omdat slechts 16 landen haar hebben geratificeerd. Om die inwerkingtreding te realiseren is ratificatie van nog ten minste 19 landen nodig. Het belang daarvan is groot, zo benadrukte de Prins. Er zijn in de wereld immers 260 rivieren die worden gedeeld door twee of meer staten. Hun stroomgebieden beslaan zo'n 45% van het aardoppervlak en herbergen circa 40% van de wereldbevolking. Zonder goed, grensoverschrijdend beheer van deze gebieden kunnen de problemen die samenhangen met toenemende waterschaarste, recht-

vaardige verdeling, verontreiniging of overstroming door veranderingen in neerslag en waterafvoer in rivieren niet worden aangepakt. De Rijn, de Donau en de Mekong zijn voorbeelden van rivieren in de stroomgebieden waarvan door nauwe, grensoverschrijdende samenwerking indrukwekkende resultaten zijn bereikt. Die samenwerking heeft niet alleen oplossingen geboden voor vraagstukken als overstroming en verontreiniging, maar heeft ook de betrekkingen tussen de oeverstaten van de rivieren in algemene zin verbeterd. Een voorbeeld van succesvolle samenwerking in kleinere stroomgebieden is de samenwerking die Lesotho en Zuid-Afrika in 1998 aangingen in het Lesotho Highlands Water Project, dat Nelson Mandela omschreef als «a scheme, which brings water for South Africa, Electricity for Lesotho, and development for both countries».¹

Aan het plenaire debat over het armoedethema werd door 127 woordvoerders deelgenomen. Namens de Nederlandse delegatie voerde de heer Waalkens het woord. Hij wees op het feit dat ook Nederland zich heeft verbonden tot het verwezenlijken van de zgn Millennium Development Goals (MDG's) zoals die door de VN zijn geformuleerd om uiterlijk in 2015 een einde te maken aan de armoede en de honger in de wereld. Nederland heeft zijn verantwoordelijkheid daarvoor in daden omgezet door jaarlijks 0,7% van zijn Bruto Nationaal Product in te zetten voor ontwikkelingssamenwerking. Met enige zorg constateert de Nederlandse delegatie dat, zoals de Mid Term Review laat zien, de bijdragen aan ontwikkelingssamenwerking van een aantal andere ontwikkelde landen een dramatische daling vertonen. En dat op een moment waarop de armsten in de wereld worden bedreigd door de gevolgen van de klimaatverandering, door de sterke stijging van de voedselprijzen en door ernstige en geweldadige conflicten. Terwijl er wel degelijk positieve effecten uitgaan van de globalisering – o.a. een groeiende welvaart in algemene zin – zien wij niettemin een groeiende kloof tussen de winnaars en de verliezers van de globalisering. En hier geldt: «the winner takes all». De heer Waalkens riep zijn collega-parlementariërs op te kiezen voor de verliezers van dit wereldwijde «spel».

Vier jaar geleden spraken de leden van de WTO af dat «ontwikkeling» centraal zou staan in de zgn. Doha-ronde, die intussen stil ligt. De heer Waalkens pleitte ervoor dit wereldwijde overleg snel weer op te starten en tot concrete resultaten voor de ontwikkelingslanden te brengen. Verwijzend naar de mondelinge bijdragen van een aantal afgevaardigden over het gebruik van biomassa als energiebron zei de heer Waalkens dat de Europese Unie, de Verenigde Staten en de grote, opkomende economieën de verantwoordelijkheid hebben grenzen te stellen aan de niet-duurzame productie van biomassa voor energiedoelinden. Deze productiemethode heeft niet alleen verwoestende effecten op de natuur in landelijke gebieden, maar heeft bovendien een ontwrichtende invloed op sociale verbanden en leidt tot aantasting van de biodiversiteit en voedselveiligheid. Een andere, grote bedreiging voor de armsten in de wereld is de klimaatverandering. Vooral in de Sub-Sahara zullen enorme migratiestromen op gang komen van mensen die desperaat op zoek zijn naar voedsel, water en levensperspectief.

De heer Waalkens refereerde in dit verband aan de door de Prins van Oranje in zijn rol als voorzitter van de UNSGAB gehouden speech waarin hij ervoor pleitte de bureaucratie rondom de geven en ontvangen van donorgelden terug te brengen en aan de oproep van de Prins om de VN Conventie on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses nu snel te ratificeren.

Terecht hebben zowel de Wereldbank als het IMF herhaaldelijk gewezen op de noodzaak meer geld te besteden aan de ontwikkeling van de landbouw en aan de ontwikkeling van de landelijke gebieden. De laatste decennia heeft het daar ernstig aan ontbroken. De heer Waalkens pleitte

¹ De volledige tekst van de speech van ZKH de Prins van Oranje kan worden gevonden op www.koninklijkhuys.nl.

er daarom voor te komen tot een wereldwijd fonds voor de landbouw. Nauw verbonden aan het armoedevraagstuk is de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, zo vervolgde de heer Waalkens. Vooral in de onderontwikkelde landen moeten vrouwen dezelfde rechten als mannen krijgen als het gaat om toegang tot water, om de toegang tot bezit- en eigendomsrechten met betrekking tot grond en om posities op de arbeidsmarkt.

Het terugdringen van de armoedegrenzen vergt dat de ontwikkelde landen door hun gedane beloften nakomen, zo stelde de heer Waalkens. Aan de parlementariërs uit die landen de taak om het beleid van hun regeringen te controleren op efficiency, verantwoording en resultaten op het terrein van de overdracht van kennis en vaardigheden. Coördinatie van ontwikkelingsamenwerkingsactiviteiten tussen donors en ontvangers is van essentieel belang ter voorkoming van bureaucratie.

De heer Waalkens merkte aan het slot van zijn interventie op dat, ondanks een recente vergadering van de Southern African Development Community (SADC) er in Zimbabwe een humanitaire crisis is ontstaan. Mensenrechten en democratie worden in dat land op flagrante wijze geschonden. Niet alleen de Westerse wereld, ook de Afrikaanse leiders zouden op moeten staan om deze crisis een halt toe te roepen. Het zelfde geldt als het gaat om de crises in Kenia, Darfur en Soedan. Het wordt tijd dat wij de handen ineen slaan om de armoedegrenzen terug te dringen, aldus de heer Waalkens.

Voorafgaande aan een debat over de keuze voor een zgn. emergency-item, wees de voorzitter van de vergadering, de Voorzitter van het Huis van Afgevaardigden van Zuid-Afrika, op de grote zorg die bij vele delegaties leeft omtrent de situatie in Zimbabwe, zoals die is ontstaan nadat de uitslagen van de onlangs gehouden verkiezingen na twee weken nog steeds niet bekend zijn gemaakt. Zij stelde voor over dit onderwerp een afzonderlijke verklaring op te stellen die aan het slot van de conferentie aan alle deelnemers ter ondersteuning zou worden voorgelegd. Aldus werd besloten. De verklaring Kan op de website van de IPU worden aangetroffen.

Bij de opening van de aanmelding van een emergency-item werden door verschillende landen in het totaal 9 onderwerpen voorgesteld. Na intrekking van 8 daarvan restte er een voorstel van Egypte, Iran en Zuid-Afrika dat als volgt luidde: «The role of parliaments and the Interparliamentary Union in ensuring an immediate halt to the rapidly deteriorating humanitarian situation in conflict areas, in facilitating the Palestinians' right to self-determination – particularly by ending the blockade in Gaza – and in accelerating the creation of a Palestinian state through viable peace processes». De delegatie van Griekenland, die zelf het onderwerp «klimaatverandering» had voorgesteld, deelde mee bereid te zijn het voorstel van Egypte, Iran en Zuid-Afrika te steunen mits aan het voorgestelde onderwerp de milieudimensie zou worden toegevoegd. Aan de eerdergenoemde definitie zou dan na de woorden «in conflict areas» worden toegevoegd: «and its environmental dimension». Zij stelde voor daarover te stemmen. De vertegenwoordiger van Israël deelde daarop mee het te betreuren dat zijn delegatie in de voorstellen, die hij onevenwichtig en onaanvaardbaar achtte, niet was gekend. De Nederlandse delegatie besloot zich bij de stemming over het agenderen van het aangepaste emergency-item van stemming te onthouden. Met 1098 stemmen voor, 115 tegen en 176 onthoudingen werd het onderwerp tenslotte aan de agenda toegevoegd.

Aan het slot van de conferentie stemde de Nederlandse delegatie in met aanvaarding van een ontwerp-resolutie waarin wordt verzocht om de blokkade van Gaza op te heffen teneinde aan de humanitaire tragedie van het Palestijnse volk een einde te maken. De resolutie roept de betrokken

partijen tevens op de vorming van een Palestijnse staat door middel van een levensvatbaar vredesproces te bevorderen¹. Noch in de «drafting committee», noch in de plenaire vergadering waren Israëlische afgevaardigden bij de behandeling van de ontwerp-resolutie aanwezig. Vermeldenswaard is voorts het feit dat één van de voorstellen voor het emergency-item werd ingediend door Senegal. Het luidde als volgt: «The remarks of a Dutch parliamentarian aimed at blaspheming Islam in a global context in which dialogue between Christians and Muslims is becoming a reality». Het voorstel werd staande de vergadering ingetrokken waarbij de Senegalese afgevaardigde, de heer B.Thioubé, verklaarde er intussen van overtuigd te zijn dat zowel de Nederlandse regering als het Nederlandse parlement zich hadden gedistantieerd van de uitspraken over de Islam en de Koran, zoals door de heer Wilders in zijn film Fitna gedaan en waarop in het Senegalese voorstel werd bedoeld.

Op deze plaats maakt de delegatie nog gewag van het feit dat zij op verzoek van de Voorzitter van de Tweede Kamer alle parlementaire delegaties die aanwezig waren tijdens de 118e sessie van de IPU in het bezit heeft gesteld van een Frans-, dan wel Engelstalige versie van de motie Van der Ham/ Jonker (Kamerstuk 27 017, 35). In deze motie werd o.a. aan de Voorzitter van de Tweede Kamer gevraagd de zgn Yogyakarta-beginselen in het kader van de Internationale Dag tegen Homofobie onder de aandacht van andere parlementen te brengen met het verzoek deze te ondersteunen.

Commissievergaderingen

Comitee I: Standing Committee on Peace and International Security: «The role of Parliament on striking a balance between national security, human security and individual freedoms, and in averting the threat to democracy». Wegens afwezigheid van de heer Franken werd aan de voorbereiding van de ontwerp-resolutie over dit onderwerp van Nederlandse zijde niet deelgenomen. De op vrijdag 18 april 2008 plenair aanvaarde resolutie kan op de IPU-website worden gevonden onder nr A/118/4-DR.

Comitee II: Standing Committee on Sustainable Development, Finance and Trade: «Parliamentary oversight of state policies on foreign aid». Aan de bespreking van het ontwerp-rapport van deze commissie werd deelgenomen door de leden Waalkens en Eigeman. Namens de delegatie voerde de heer Waalkens het woord; hij wees in zijn interventie op het vooruitzicht dat de allerarmste bewoners van de rurale gebieden het meest getroffen zullen worden door de gevolgen van de klimaatveranderingen. Er zullen enorme migratiestromen op gang komen, die nog zullen aangroeien als gevolg van de sterke stijging van de voedselprijzen. De heer Waalkens wees in dit verband ook op het pleidooi van ZKH Prins Willem Alexander om op wereldwijde schaal energie te steken in het uitbreiden en verbeteren van de beschikbaarheid van water en sanitaire voorzieningen. Van de rijke landen wordt een concrete bijdrage aan de oplossing van deze problemen in de wereld verwacht. De hulp die rijke landen bieden moet niet voortkomen uit overwegingen van liefdadigheid, maar uit overwegingen van gerechtigheid. Wij moeten als rijke landen onze beloften, zoals we die zelf hebben neergelegd in de Millenniumdoelstellingen, nakomen. Voor het Afrikaanse continent zullen die beloften moeten worden omgezet in concrete hulp aan vrouwen en aan landbouwers. De hulp van de rijke landen zou moeten worden gecoördineerd en gefinancierd vanuit een wereldwijd fonds voor de landbouw. De heer Waalkens wees voorts op de noodzaak de internationale ontwikkelingssamenwerking niet alleen beter te coördineren, maar ook efficiënter te organiseren en te ontdoen van onnodige bureaucratie. Transparantie van de hulpstromen is voor zowel de donors als voor de ontvangers van

---

¹ De tekst van deze resolutie is te vinden op de website van de IPU onder nr A/118/8-DR.

groot belang.

De op 18 april 2008 aanvaarde resolutie kan worden gevonden onder nr A/118/5-DR.

Committee III: Standing Committee on Democracy and Human Rights: «Migrant workers, people trafficking, xenophobia and human rights». Het lid Klein Breteler nam deel aan de beraadslagingen in dit comité. De desbetreffende resolutie is te vinden onder nr. A/118/6-DR.

Op zondag 13 april, voorafgaande aan de officiële opening van de 118e sessie, vond de 13e vergadering van vrouwelijke parlementariërs plaats. Mevrouw van Miltenburg nam namens de Nederlandse delegatie aan deze vergadering deel. Na een inhoudelijke discussie over de ontwerp-resolutie die in Committee III mbt het thema «migrant workers, people trafficking, xenophobia and human rights» aan de orde zou komen, besteedde de vergadering van de werkgroep aandacht aan het recente IPU-onderzoek getiteld «Equality in Politics: A survey of Women and Men in Parliaments». Dit onderzoek bevat de resultaten van interviews met circa 300 parlementariërs, mannen en vrouwen, over hun bijdragen aan de werkzaamheden van hun parlementen. Het bevat o.a. de conclusie dat het aandeel en het belang van de werkzaamheden van vrouwelijke parlementariërs wereldwijd toenemen. Het rapport kan worden aangetroffen op de IPU-site onder «Reports en Surveys». De bijeenkomst van vrouwelijke parlementariërs was voor een ander deel gewijd aan een discussie tussen parlementariërs en journalisten, mannen en vrouwen, over de stereotype beelden van en over vrouwen in de media.

Een onderwerp waarover in de marge van achtereenvolgende IPU-sessies in en tussen nationale delegaties overleg plaats vond en vindt, is het verzoek van de Palestijnen, nu waarnemers bij de IPU, om volwaardig lid te worden. Namens de groep van Arabische landen was door de Arabische Republiek Syrië het verzoek gedaan dit onderwerp aan de agenda van de 118e plenaire vergadering toe te voegen. Mede op aandringen van de 12+ Groep wist de Executive Committee – het presidium van de IPU dat een overwegend adviserende taak heeft – de Governing Council – het bestuurs- en beleidsorgaan waarin alle IPU-leden drie delegatieleden afvaardigen – ervan te overtuigen dit onderwerp niet rauwelings plenair te agenderen, maar een besluit om het Palestijnse parlement als volwaardig lid van de IPU toe te laten, een besluit dat een wijziging van de «Statutes and Rules» vergt, de komende maanden te doen voorbereiden in één of meer buitengewone vergaderingen van de Executieve Committee. Tijdens de oktobervergadering van de Governing Council in Genève, zou dat besluit, waarvan de tekst tijdig tevoren aan alle IPU-leden zal moeten zijn toegezonden en waarvoor een tweederde meerderheid vereist is, vervolgens kunnen worden genomen. Bij de voorbereidingen van dit besluit zal overeenstemming in het verschiet moeten liggen over de vraag of hetzij de Palestinian National Council (PNC), dan wel de Palestinian Legislatieve Council (PNC) dit lidmaatschap zal verwerven. De voorgestelde wijziging van de «Statutes and Rules» zal voorts zodanig dienen te worden geformuleerd dat zij uitsluitend deze ene uitzondering – de Palestijnen vormen immers geen soevereine staat – betreft.

Lunchbijeenkomsten

Prof. Richard Calland. Mevr. Judith February

Op verzoek van de delegatie heeft de Nederlandse Ambassade te Pretoria in samenwerking met het Consulaat-Generaal te Kaapstad een tweetal

lunchgesprekken georganiseerd, het eerste op maandag 14, het tweede op dinsdag 15 april.

Op maandag 14 april ontmoette de delegatie prof. Richard Calland, hoogleraar publiekrecht aan de Universiteit van Kaapstad, onafhankelijk publicist en directeur van het Open Democracy Advice Centre (ODAC) in Kaapstad en programmamanager van het Economic Governance Programma van het Instituut voor een Democratisch Zuid-Afrika (IDASA) en met mevr. Judith February, eveneens verbonden aan IDASA, als manager van de Political Information and Monitoring Service South Africa. IDASA is een onafhankelijk instituut dat zich richt op het bevorderen van duurzame democratie en op participatie van burgers in de democratie in Zuid-Afrika. De delegatie wisselde met beide vertegenwoordigers van dit instituut van gedachten over het binnenlandse beleid van de regering Mbeki, de individuele en wederzijdse rollen en «gezichten» van de politieke partijen, het parlement en de vakbonden. Ook de kwetsbaarheid van de lokale en provinciale besturen, de integriteit van bestuurders en de kwaliteit van het ambtelijk apparaat werden belicht. Tenslotte werd stilgestaan bij het buitenlands beleid van de regering Mbeki, in het bijzonder bij de relatie tussen Zuid-Afrika en Zimbabwe en de vooruitzichten op dat punt, zowel gezien in het licht van de gebeurtenissen rond de presidentsverkiezingen als in het licht van het toekomstige Zuid-Afrika onder nieuw leiderschap na Mbeki.

Voorzitter Pan Afrikaans Parlement (PAP), mevr. Dr. Gertrude I. Mongella en de voorzitter van AWEPA, de heer mr. J.N. Scholten

Op dinsdag 15 april voerde de delegatie in het lunchuur een gesprek met de voorzitter van het Pan-Afrikaanse Parlement, mevr. dr. Gertrude I. Mongella, tevens lid van het parlement van Tanzania. Zij was vergezeld van mr. J. N. Scholten, voorzitter van AWEPA, de Association of European Parliamentarians for Africa.

Opgericht in 2004 met het doel de wetgevende tegenhanger van de Afrikaanse Unie te worden, heeft het PAP tijdens de eerste vijf jaren van zijn geschiedenis vooral gebruik gemaakt van zijn adviserende en consulterende bevoegdheden op het terrein van de versterking en professionalisering van de democratieën en democratische instituties in de landen op het Afrikaanse continent. Bestaande uit 265 parlementariërs uit 53 Afrikaanse landen is het ook een belangrijk forum waar opvattingen en voorstellen voor oplossingen van vraagstukken en uitdagingen die alle volken van het Afrikaanse continent aangaan, worden aangedragen en uitgewisseld. Vanuit het PAP worden in het kader van zijn streven naar versterking van nationale democratieën, tevens waarnemingsmissies uitgezonden naar verkiezingen in Afrikaanse landen. Mevr. Mongella wees de delegatie in dat verband op het feit dat wegens gebrek aan financiële middelen het PAP waarschijnlijk geen missie zal kunnen uitzenden naar de aangekondigde tweede ronde van de presidentsverkiezing in Zimbabwe. Het PAP wil, zo deelde mevr. Mongella voorts mee, op een aantal voor het Afrikaanse continent belangrijke onderwerpen inzetten voor meer samenwerking met de VN en met de EU. Eén van de belangrijkste aandachtsvelden is de armoedebestrijding. In dat kader wordt veel kennis en energie gestoken in de verbetering van de positie van de vrouwen en van de boeren door middel van onderwijs, overdracht van know-how op praktisch niveau en ondersteuning door middel van micro-kredieten. Ondersteuning, ook vanuit Nederland, van deze doelstellingen en inspanningen acht het PAP erg wenselijk.

Werkbezoeken en bijeenkomsten

Township Khayelitsha

Op woensdag 16 april 2008 bracht de delegatie, na door drs. C van der Horst, medewerker ontwikkelingssamenwerking van de ambassade te Pretoria te zijn gebriefd over de praktijk van de Nederlandse ontwikkelingsprojecten die in samenwerking met Zuid-Afrikaanse overheden en ngo's in de regio Kaapstad worden gesteund, een bezoek aan de grootste township van Kaapstad, Khayelitsha.

In dit ten Oosten van de stad gelegen gebied dat zich over vele kilometers langs de N2 uitstrekt wonen naar schatting tussen de 800 000 tot 1 mln mensen in houten, soms ook stenen woninkjes met golfplaten daken en afgetapte elektriciteit. Het straatbeeld wordt bepaald door mensen bij marktkraampjes en winkels, oude auto's, honden en afval. De straten zijn, op een paar uitzonderingen na, niet geasfalteerd.

De delegatie voerde gedurende de ochtend een gesprek met dr. Gilles van Cutsem, Belgisch arts en sedert 1999 verbonden aan een HIV/AIDS-project dat Médecins Sans Frontières samen met de Zuid-Afrikaanse Treatment Action Campaign in Khayelitsha heeft opgezet. Toen in het begin van de jaren '90 duidelijk werd dat de HIV/AIDS-epidemie Zuid-Afrika met kracht zou treffen en vooral grote aantallen slachtoffers zou maken onder de arme bevolking, werden in Khayelitsha de eerste projecten gestart om de patiënten, die in aantal zeer snel groeiden, te voorzien van de toen beschikbare medicijnen. De prijs van deze zgn antiretrovirale medicijnen – de «aidsremmers» – was in die jaren zeer hoog en de farmaceutische industrie zag wegens de «zwakte van het gezondheidssysteem» geen aanleiding om tot prijsverlaging over te gaan. Andere obstakels en bedreigingen van de projecten waren de sterk op ontkenning van de epidemie gerichte houding van de Zuid-Afrikaanse regering en overheid en het gedrag van de patiënten die zich over het algemeen onvoldoende hielden aan de vereiste, strakke schema's van medicijngebruik.

Eerst in 2000 presenteerde de Zuid-Afrikaanse regering haar eerste beleidsplan «National Strategic Plan on HIV/AIDS 2000–2005». Als gevolg van een gebrekkige organisatie en organisatiestructuur in de gezondheidszorg en door de gebrekkige wil van overheidszijde om daadwerkelijk stappen te ondernemen bleef dit beleidsplan vooral van retorische waarde. Het was o.a. de Treatment Action Campaign die door het aanspannen van juridische procedures tegen de overheid en de farmaceutische industrie uiteindelijk kon bewerkstelligen dat de prijzen van diverse AIDS-medicijnen sterk werden verlaagd. De prijs van een behandelprogramma kon daardoor in de eerste jaren van het nieuwe millennium worden terug gebracht van 10 000 US-dollar naar 150.– US-dollar per patiënt per jaar. Bijgevolg kon het aantal patiënten dat op jaarbasis in de Khayelitsha-projecten werd behandeld stijgen van circa 250 in 1990 tot 8000 in 2008. Tegenover dit succes van de projecten staat de harde werkelijkheid dat 1 op de 3 inwoners van Khayelitsha met het Aidsvirus is besmet, dan wel AIDS heeft ontwikkeld.

Het is intussen aan iedereen, ook binnen Zuid-Afrika, duidelijk dat de AIDS-epidemie geen louter gezondheidsvraagstuk meer is, maar de meest ernstige bedreiging van de ontwikkeling van het land. In alle lagen van de bevolking en in alle geledingen van de samenleving vallen in groten getale mensen weg als slachtoffers van de ziekte. Een nieuwe dimensie aan het probleem heeft zich intussen aangediend: veel HIV-Aidspatiënten blijken ook te zijn besmet met een vorm van TBC die resistent is voor de gangbare medicijnen.

Voor de periode 2007–2011 is door de regering inmiddels een tweede National Strategic Plan in werking gezet. Voor het welslagen van dit plan is alle hoop gevestigd op de onlangs op voordracht van het ANC nieuw benoemde minister voor volksgezondheid van wie wordt verwacht dat zij

openlijk zal breken met de ontkennde opstelling van de kant van de regering en met krachtige uitvoeringsmaatregelen zal komen. Veel wordt ook verwacht van de nieuwe wind die zal gaan waaien onder de opvolger van president Mbeki, wie dat ook moge zijn.

De delegatie bezocht na afloop van de ontmoeting met dr. Van Cutsem één van de drie poliklinieken waar een team van 6 artsen, 4 verpleegkundigen en een tiental ondersteunende medewerkers met zeer eenvoudige middelen dagelijks de honderden patiënten controleren en begeleiden. Zowel het gesprek met dr. Van Cutsem als het bezoek aan de kliniek hebben een diepe indruk op de delegatie achtergelaten.

Wijnboerderij Thandi

In de middag bracht de delegatie een bezoek aan de wijnboerderij en vruchtenboomgaard Thandi, ten Zuiden van Kaapstad. In dit coöperatief opgezette bedrijf worden op biologische wijze druiven, appels en peren verbouwd. Deze worden als zgn. fair trade producten op de Europese markt afgezet, terwijl de biologische wijnen binnenkort in de schappen van Albert Heijn zullen liggen.

Robbeneiland

De heer Eigeman heeft met een groep bewoners van een township uit Port Elizabeth een bezoek gebracht aan Robben Island. Dit bezoek vond plaats op uitnodiging van het Kyuasafund (over dit fonds meer verderop in dit verslag) en werd benut om informatie uit te wisselen over de werkwijze van het fonds in het kader van microfinanciering. De uitwerking in kleine projecten op het gebied van self-employment en huisvesting kon op deze wijze aan de praktijk worden getoetst.

350 jaren formeel onderwijs

De leden Atsma en Van Miltenburg hebben op 17 april in het Iziko Slave Lodge Museum te Kaapstad een bijeenkomst bijgewoond ter gelegenheid van de viering van 350 jaren formeel onderwijs in Zuid-Afrika. Tijdens deze bijeenkomst, tevens de opening van een historische expositie getiteld «The Amersfoort Legacy», werd door diverse sprekers ingegaan op de betekenis van de oprichting in 1658, door Jan van Riebeeck in opdracht van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC), van de eerste school ten behoeve van de kinderen van de slaven die met het schip «De Amersfoort» naar de Kaap werden gebracht. Ambassadeur De Vos, één van de gastsprekers tijdens de bijeenkomst, ging in zijn rede o.a. in op de rol en betekenis van de VOC die zowel in Zuid-Afrika als in Nederland nog vaak een open zenuw blijkt.

De ontwikkeling van de onderwijsstelsels in Zuid-Afrika en Nederland brengt ons in beide landen tot de vraag welke lessen wij uit de geschiedenis kunnen leren en waar ons onderwijs verbeteringen behoeft. Wereldwijd heeft de VN in MDG 2 zich verbonden aan de doelstelling in 2015 alle kinderen toegang tot middelbaar onderwijs te bieden. Deze duidelijke doelstellingen vergen veel geld en een goed instrumentarium om ze te verwezenlijken. Het recente onderzoek van de commissie-Dijsselbloem van de Tweede Kamer heeft o.a. tot de conclusie geleid dat de Nederlandse overheid haar verantwoordelijkheid voor het onderwijs vaak onvoldoende heeft genomen. Met dat rapport zouden Nederlanders rekening moeten houden als zij zich wagen aan uitspraken over de kwaliteit en de prestaties van het onderwijs in Zuid-Afrika.

Ziekenhuis Kaapstad

Mevrouw van Miltenburg bracht op 17 april een bezoek aan de afdeling

gynaecologie en verloskunde van het Somersetziekenhuis in Kaapstad om kennis te nemen van de organisatie en de werkomstandigheden in dit middelgrote ziekenhuis. Een nijpend personeelstekort, een groeiend patiëntenaanbod en verouderde apparatuur vormen de grootste knelpunten. Ook hier laten de gevolgen van de AIDS-epidemie zich voelen.

Diverse contacten en ontmoetingen in de marge van de conferentie

In de wandelgangen van de Conferentie en in de avonduren hebben een aantal ontmoetingen van de delegatie, in kleinere samenstelling dan wel op individueel basis plaatsgevonden, waarover de delegatie in dit verslag wenst te rapporteren.

De voorzitter van de delegatie, de heer Atsma, heeft in een tweetal ontmoetingen gesprekken gevoerd met leden van de Indonesische delegatie. Een eerste gesprek vond plaats met de voorzitter van de Indonesische delegatie, de heer H.R. Agung Laksono, een tweede met enkele andere leden van die delegatie. Het gesprek met de heer Laksono stond in het teken van zijn kandidatuur voor het voorzitterschap van de IPU, waarover de assemblee zich in haar vergadering in oktober te Genève zal uitspreken. De tweede ontmoeting volgde naar aanleiding van de recente ongeregelde heden rond het gebouw van de Nederlandse Ambassade te Jakarta, waarbij de Nederlandse vlag werd verbrand, nadat de film «Fitna» van de heer Wilders op het internet was geplaatst. De Indonesische delegatie zei met instemming te hebben kennis genomen van het standpunt van de Nederlandse regering en van de uitspraken van de Nederlandse Tweede Kamer over deze film en deelde mee respect en waardering te hebben voor het professionele en effectieve optreden in en buiten de media van de Nederlandse Ambassadeur in Indonesië, dr. N. van Dam.

De voorzitter van de delegatie voerde voorts een gesprek met de heer dr. Theo-Ben Gurirab, voorzitter van de Nationale Assemblee van Namibië en voorzitter van de Namibische delegatie. Ook dit gesprek stond in het teken van de benoeming van een volgende voorzitter van de IPU, waarvoor ook de heer Gurirab zich kandidaat heeft gesteld.

De heer Atsma greep de aanwezigheid van de Chinese delegatie aan om een kort gesprek te hebben met een van haar leden, prof. Yunying Chen, lid van het Volkscongres en voorzitter van het Nationale Onderwijsinstituut van China. Naast de onrust in Tibet en de reactie van de Chinese regering daarop bracht de heer Atsma de naderende Olympische Spelen in relatie tot de groeiende zorg in Nederland en binnen de Europese Unie over de handhaving van de mensenrechten in China ter sprake.

De leden Waalkens en Klein Breteler voerden namens de delegatie een gesprek met enkele leden van de delegatie van Afghanistan over de inspanningen in het kader van International Security Assistance Force (ISAF). Gespreksonderwerpen vormden de jongste ontwikkelingen in Afghanistan en de omliggende regio, de samenwerking tussen de ISAF-partners, de NAVO-strategie en mogelijkheden/wenselijkheden om niet-gouvernementele organisaties bij het opbouwwerk in het land te betrekken. Aan beide leden werd gemeld dat de wederopbouw van basale voorzieningen op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg in Afghanistan helaas nog steeds zeer traag verloopt. Terwijl enerzijds van Afghaanse zijde opnieuw dank en waardering werd uitgesproken voor de Nederlandse inzet, werd anderzijds benadrukt dat alleen een langjarig commitment van ISAF tot duurzame resultaten zal leiden. De Afghaanse delegatie wees voorts op het grote belang van een drastische aanpak van de verbouw van en handel in drugs. Indien men de papaverteelt met

succes wil bestrijden kan dat alleen als aan de boeren, die daar nu hun inkomsten uit genereren, perspectiefvolle alternatieven worden geboden.

De heer Waalkens voerde in de marge van de plenaire vergadering een gesprek de voorzitter van de commissie voor buitenlandse zaken van Syrië, die hij in juli 2007 reeds had ontmoet tijdens een rondreis van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken aan het Midden-Oosten. De heer Waalkens bracht tijdens dit gesprek de positie van de oppositie in Syrië ter sprake en informeerde in het bijzonder naar de situatie van één van haar leden, in 2007 nog gesprekspartner, die inmiddels gevangen is gezet. Aan de orde kwamen voorts het nijpende vraagstuk van de vluchtelingen in het Midden-Oosten en verdere ontwikkelingen in de regio, waaronder in Iran.

In het kader van een aantal parallelsessies van de IPU vertegenwoordigde de heer Waalkens de delegatie tijdens een bijeenkomst die mede onder de vlag van de World Health Organization (WHO) plaats vond onder de titel «Countdown to 2015». Aan de bijeenkomst werd ook deelgenomen door mevr. E. Leemhuis namens het ministerie van Buitenlandse Zaken. De bijeenkomst diende er vooral toe inzicht te krijgen in de stand van zaken van de uitvoering van een tweetal millenniumdoelstellingen (MDG's 4 en 5) van de VN, met betrekking tot de kindersterfte en de moedersterfte en de kindergezondheidszorg. Terwijl enerzijds met tevredenheid kan worden geconstateerd dat grote vooruitgang is en wordt geboekt in Tanzania en Tibet, moet anderzijds helaas worden geconcludeerd dat als gevolg van onvoldoende en te trage investeringen het totaalbeeld negatief is; de doelstellingen zullen in dit tempo in 2015 zeker niet zijn gerealiseerd. Een teveel aan bureaucratie vormt samen met een gebrek aan efficiency en coördinatie door donors een andere oorzaak van dit achterblijvende resultaat. Van de zijde van de Wereldbank werd gesuggereerd dat een intensivering van geldstromen onder bepaalde voorwaarden – zgn Conditional Cash Transfers – mogelijkkerwijs de realisering van de doelstellingen kan versnellen.

Een aantal leden van de delegatie heeft op vrijdag 18 april vertegenwoordigers van de stichting SCORE (Sport Community Outreach) in Kaapstad ontmoet. In Zuid-Afrika stelt deze stichting, die vele internationale contacten heeft en ook in Nederland zeer actief is, zich ten doel het leven van mensen, vooral ook kinderen, in de «communities» in de townships dragelijker en aangener te maken door sport. Zij doet dat door in deze communities (het zijn er intussen meer dan 100) sportstructuren op te bouwen in samenwerking met de bewoners en door samen met hen de actieve deelname aan sport te stimuleren en trainingsmogelijkheden te creëren en uit te bouwen. De delegatielieden spraken met de uitvoerend directeur van SCORE in Kaapstad, de heer Stefan Howells, en met Hans Vonk, speler in het nationale team van Zuid-Afrika en in dienst van Ajax. Professionele ontwikkeling van diverse sporten, vooral van voetbal, in samenwerking de bewoners van de townships ziet SCORE enerzijds al doel op zich zelf, maar anderzijds ook als weg waarlangs andere doeleinden zoals teambuilding, teamgeest, norm- en verantwoordelijkheidsbesef kunnen worden bereikt. De stichting maakt gebruik van rolmodellen in de sport waaraan de sporters zich kunnen spiegelen, werkt samen met scholen en lokale besturen en speelt o.a. met de Wereldkampioenschappen Voetbal in Zuid-Afrika in 2010 in op meer mogelijkheden om van de jeugd, vooral ook meisjes, actieve sporters te maken. Aan het vraagstuk van HIV/AIDS wordt door de stichting in haar activiteiten veel aandacht gegeven.

Op initiatief van de heer Eigeman heeft een aantal leden van de delegatie op 17 april een gesprek gevoerd met bestuurders van het zgn Kuyasa

Fund, een stichting die zich ten doel stelt kredieten beschikbaar te stellen aan in townships (o.a. bij Kaapstad) wonende mensen die, omdat zij geen toegang hebben tot faciliteiten van de gevestigde banken, niet in staat zijn om voldoende middelen bijeen te sparen om op een menswaardige manier te wonen. Behalve steun bij het realiseren van huisvesting worden door het fonds ook bijdragen in de vorm van leningen geleverd voor initiatieven op het gebied van selfemployment. Het Kuyasafund heeft in 2008 voor 12. mln Rand aan leningen uitstaan en beoogt een groei naar 30.mln Rand. Een contract met de ING is in voorbereiding en zou een opstraf kunnen zijn naar medefinanciering vanuit het reguliere bankwezen. Het gesprek met met de bestuurder van het fonds, mevrouw Olivia van Rooyen vond op locatie plaats in de township Khayelitsha. Daar werd tevens een project bezocht waarin een viertal vrouwen een eigen bedrijf hebben ontwikkeld (een atelier waar met afval toeristische artikelen, zoals poppen en tassen etc. worden gemaakt) en een naaiatelier. Het Kyasafund werkt samen met OIKOS-krediet uit Nederland en met de gemeente Culemborg.

Afsluiting en dankwoord

Met het oog op de 199e zitting van de IPU-Assemblee, die zal worden gehouden van 13 tot 15 oktober 2008 in Genève werden de volgende onderwerpen voor de te voeren paneldiscussies vastgesteld:

a) First Standing Committee on Peace and International Security:

Advancing nuclear non-proliferation and disarmament, and securing the entry into force of the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty

b) Second Standing Committee on Sustainable Development, Finance and trade

Climate change, sustainable development models and renewable energies

c) Third Standing Committee

Freedom of expression and the right to information

Op basis van de nieuwe procedureregels zullen deze onderwerpen tijdens de 120e IPI-sessie, in Addis Abeba, Ethiopië voor nadere discussie en besluitvorming worden geagendeerd

De delegatie hecht eraan mr. Rob de Vos, Ambassadeur in Pretoria en mr. Rob Bosscher, Consul-Generaal te Kaapstad te danken voor hun deskundige en effectieve bijstand en ondersteuning tijdens haar verblijf te Kaapstad. Hun inbrengen in de gesprekken met derden gaven blijk van veel kennis, maar ook van betrokkenheid bij het wel en wee van Zuid-Afrika. De dank van de delegatie gaat uiteraard ook uit naar hun medewerkers. Van hen wil de delegatie in het bijzonder noemen mevr. drs.Hanneke Boerma, stafadviseur van de ambassadeur. Tijdens de voorbereidingen die aan de reis vooraf gingen heeft zij zich in het bijzonder ingezet om de delegatie een programma van gesprekken, bijeenkomsten en bezoeken te kunnen aanbieden dat aan de werkzaamheden van de delegatie, naast die in het kader van de IPU-sessie, een extra waarde en dimensie heeft gegeven.

De voorzitter van de delegatie,
Atsma

De griffier van de delegatie,
Nieuwenhuizen